

ДОБКІНА К. Р.

доктор юридичних наук, професор,
заступник директора
(Навчально-науковий
інститут управління, технологій
та правових наук
Національного транспортного
університету)

УДК 341.231.14:342.7+355.02+323.28+004.738.5
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.70>

ПРАВО НА МИР ЯК ОСНОВА ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ПОСТКОНФЛІКТНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ

Право на мир у сучасному світі набуває статусу не лише морально-етичного імперативу, а й ключового принципу правової політики постконфліктної реінтеграції. В умовах збройних конфліктів, гібридних загроз і глобальної нестабільності мир розглядається як юридично осмислена категорія, що поєднує в собі обов'язок держави забезпечувати безпеку, справедливість і дотримання прав людини. У цьому сенсі право на мир є не просто відсутністю війни, а позитивним станом суспільного буття, який передбачає відновлення довіри, гарантування верховенства права та створення стійких інституцій, здатних запобігати повторенню насильства.

Стаття присвячена аналізу права на мир як фундаментального принципу правової політики постконфліктної реінтеграції держави. У центрі уваги – дослідження правової природи миру як невід'ємного права людини, його закріплення у міжнародно-правових актах та інтеграція у національну правову систему. Особливий акцент зроблено на ролі права на мир у формуванні механізмів перехідного правосуддя, відновлення довіри між громадянами та державою, а також забезпеченні балансу між безпекою, справедливістю й свободою в умовах післяконфліктного розвитку. У фокусі – переосмислення державної відповідальності за утвердження миру як правової категорії та врахування цифрових викликів, що впливають на стабільність, інформаційну безпеку й соціальну єдність суспільства.

Постконфліктна реінтеграція вимагає переосмислення традиційних підходів до правової політики, адже мир стає об'єктом правового регулювання, а не лише політичних декларацій. Юридичний зміст цього права охоплює обов'язок держави розробляти комплексні механізми примирення, перехідного правосуддя, реабілітації постраждалих та відновлення соціальної єдності. Це породжує необхідність формування правової доктрини, в якій право на мир виступатиме інтеграційним принципом системи національного законодавства, орієнтованої на гуманістичні цінності та недопущення реваншизму.

Сучасна правова доктрина лише частково осмислює право на мир як юридичну категорію, що виходить за межі міжнародно-політичних декларацій. Відсутність цілісної моделі його нормативного закріплення, нечіткість механізмів реалізації у національних правових системах і недостатня інтеграція гуманітарних та етичних принципів у сферу державної політики створюють істотну прогалину у правовій системі. Автор пропонується розглядати «право на мир» як доктринальну категорію публічного права, що поєднує в собі елементи міжнародного, конституційного та гуманітарного права й виконує інтеграційну

функцію у формуванні правової політики постконфліктної реінтеграції. Такий підхід дозволяє розглядати мир не як наслідок політичних рішень, а як юридично гарантований стан суспільної стабільності, побудований на верховенстві права, справедливості та довірі.

У підсумку можна констатувати, що право на мир як основа правової політики постконфліктної реінтеграції вимагає комплексного підходу, який поєднує міжнародні стандарти, національні правові механізми та соціокультурні практики відновлення. Водночас ефективна політика реінтеграції повинна ґрунтуватися на принципах прозорості, підзвітності та дотримання прав людини, що забезпечує не лише відновлення правового порядку, а й сталу соціальну згоду в постконфліктному суспільстві.

Ключові слова: право на мир, захист прав людини, конвенція, безпека, постконфліктна реінтеграція, верховенство права, справедливість, публічна відповідальність, соціальна єдність, цифрова безпека, міжнародні стандарти.

Dobkina K. R. The right to peace as a foundation of the legal policy of post-conflict reintegration

In today's world, the right to peace is becoming not only a moral and ethical imperative, but also a key principle of legal policy for post-conflict reintegration. In the context of armed conflicts, hybrid threats, and global instability, peace is seen as a legally meaningful category that combines the state's obligation to ensure security, justice, and respect for human rights. In this sense, the right to peace is not simply the absence of war, but a positive state of social existence that involves restoring trust, ensuring the rule of law, and creating sustainable institutions capable of preventing the recurrence of violence.

The article is devoted to the analysis of the right to peace as a fundamental principle of the legal policy of post-conflict reintegration of the state. The focus is on the study of the legal nature of peace as an inalienable human right, its enshrinement in international legal acts, and its integration into the national legal system. Particular emphasis is placed on the role of the right to peace in shaping transitional justice mechanisms, restoring trust between citizens and the state, and ensuring a balance between security, justice, and freedom in post-conflict development. The focus is on rethinking state responsibility for establishing peace as a legal category and taking into account digital challenges that affect the stability, information security, and social unity of society.

Post-conflict reintegration requires a rethinking of traditional approaches to legal policy, as peace becomes the subject of legal regulation rather than just political declarations. The legal content of this right includes the state's obligation to develop comprehensive mechanisms for reconciliation, transitional justice, rehabilitation of victims, and restoration of social unity. This gives rise to the need to form a legal doctrine in which the right to peace will act as an integrative principle of the national legislation system, oriented towards humanistic values and the prevention of revanchism.

Contemporary legal doctrine only partially comprehends the right to peace as a legal category that goes beyond international political declarations. The absence of a comprehensive model for its normative consolidation, the vagueness of the mechanisms for its implementation in national legal systems, and the insufficient integration of humanitarian and ethical principles into the sphere of public policy create a significant gap in the legal system. The author proposes to consider the "right to peace" as a doctrinal category of public law that combines elements of international, constitutional, and humanitarian law and performs an integrative function in the formation of legal policy for post-conflict reintegration. This approach

allows peace to be viewed not as a consequence of political decisions, but as a legally guaranteed state of social stability based on the rule of law, justice, and trust.

In conclusion, it can be stated that the right to peace as the basis for legal policy on post-conflict reintegration requires a comprehensive approach that combines international standards, national legal mechanisms, and sociocultural practices of recovery. At the same time, an effective reintegration policy must be based on the principles of transparency, accountability, and respect for human rights, which ensures not only the restoration of the legal order but also lasting social harmony in a post-conflict society.

Key words: *right to peace, human rights protection, convention, security, post-conflict reintegration, rule of law, justice, public accountability, social cohesion, digital security, international standards.*

Постановка проблеми. У сучасному правовому порядку, який формується під впливом постконфліктних трансформацій та зростаючих глобальних загроз, право на мир постає не лише як моральна вимога, а й як ключова правова передумова сталого розвитку суспільства. Якщо класична правова теорія розглядала мир переважно як політичний або дипломатичний результат припинення збройного конфлікту, то сучасні реалії вимагають розуміти його як невід'ємне право людини та обов'язок держави забезпечити умови для його реалізації. Основна увага приділяється тому, як мир може бути інституціоналізований у національній правовій системі та інтегрований у структуру державної політики постконфліктної реінтеграції.

Особливим викликом є юридичне визначення меж відповідальності держави за забезпечення миру та досягнення балансу між справедливістю, безпекою та свободою. З одного боку, суспільство очікує справедливості, покарання винних та визнання істини; з іншого боку, відновлення миру вимагає компромісу, амністії, діалогу та соціального примирення, що створює етичну та юридичну дилему: як поєднати обов'язок забезпечення справедливості з необхідністю гарантування тривалого миру.

Додатковий вимір проблеми створює цифрова епоха, в якій інформаційні технології є одночасно інструментом миру і потенційним джерелом дестабілізації. Інформаційна війна, пропаганда, маніпуляції та мова ненависті в онлайн-просторі можуть підірвати процеси національного примирення і створити нові розколи в суспільстві. У цьому контексті виникає питання: як держава може ефективно гарантувати право на мир, не порушуючи фундаментальних прав на свободу слова, приватність та інформаційну безпеку?

Очевидна відсутність систематичного теоретичного розуміння права на мир у національній правовій доктрині, а також недостатній розвиток його нормативного змісту в міжнародному праві вимагають комплексного дослідження цієї категорії.

Стан опрацювання. У межах сучасної української правової доктрини проблематика права на мир розглядається переважно крізь призму міжнародного права, конституціоналізму та прав людини, однак її інтеграція у контекст правової політики постконфліктної реінтеграції все ще перебуває на стадії формування. Після 2014 року в науковому дискурсі України активізувалися дослідження, спрямовані на осмислення юридичних основ відновлення державного суверенітету, гарантування безпеки та захисту прав людини у зонах конфлікту. Проте категорія «права на мир» рідко розглядається як самостійний нормативний фундамент правової політики реінтеграції. Більшість авторів зосереджується на питаннях перехідного правосуддя, інформаційної безпеки, конституційних гарантій та гуманітарного права, що лише опосередковано торкається змісту права на мир.

У класичній міжнародно-правовій площині ідея права народів на мир була кодифікована Декларацією Організації Об'єднаних Націй 1984 року, де вперше було закріплено принцип визнання миру як колективного права людства та обов'язку держав утримуватися від агресії [1]. Зазначений документ став основою для подальшого розвитку правової думки, що визнає мир не лише як політичну чи етичну, а як юридичну категорію. Водночас

у сучасних дослідженнях ООН і Ради Європи наголошується на необхідності розширеного розуміння цього права – не лише як відсутності війни, а як системи умов, що забезпечують безпеку, справедливість, розвиток та відновлення після конфлікту [2], [3].

У наукових працях Р. Тейтел поняття «мир» безпосередньо пов'язується з концепцією перехідного правосуддя. Авторка визначає його як процес інституціонального переходу від стану насильства до правопорядку, що передбачає встановлення істини, відновлення довіри до держави та забезпечення правової справедливості [4], [5]. Аналогічні підходи спостерігаються у дослідженнях Г. Мінов і П. Гейнер, які розглядають право на мир як передумову примирення та соціальної реконструкції після масових порушень прав людини [6], [7].

Женевська академія права у своїх аналітичних звітах пропонує концепцію зв'язку між миром і стандартами Європейської конвенції з прав людини, наголошуючи, що ефективна реінтеграція неможлива без забезпечення інституційного доступу до правосуддя, захисту жертв і гарантій неповторення [8]. Положення про відповідальність держав і приватних суб'єктів у процесах постконфліктного відновлення детально висвітлюються в Керівних принципах ООН щодо бізнесу і прав людини, які закріплюють обов'язок бізнесу поважати права людини та сприяти їх реалізації навіть у нестабільних середовищах [9].

У межах європейського правового простору питання миру, безпеки та реінтеграції тісно пов'язуються з концепцією «цифрової державності» та інформаційної безпеки. Документи Європейської комісії, зокрема Digital Services Act та Digital Markets Act, наголошують на ролі цифрових платформ у підтримці демократичного порядку, запобіганні поширенню дезінформації та протидії цифровим формам насильства [10]. Європейський суд справедливості у рішенні у справі Schrems II підкреслив, що захист персональних даних є складовою права на гідність і безпеку, що має пряме відношення до забезпечення миру у цифровому просторі [11].

В українській юридичній науці проблема формування політики постконфліктної реінтеграції розглядається переважно крізь призму державної безпеки та відновлення територіальної цілісності. Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях» та Указ Президента України про Стратегію деокупації Криму й Севастополя визначають мир не лише як політичну мету, а як стратегічний орієнтир державної політики, заснований на верховенстві права, гарантії прав людини та відповідальності держави перед громадянами [12], [13].

Попри зростаючу увагу до теми реінтеграції, українська доктрина все ще характеризується фрагментарністю підходів до розуміння права на мир. Відсутня цілісна концепція, що поєднувала б міжнародні стандарти з національною правовою практикою, зокрема у контексті інформаційної політики, корпоративної підзвітності та соціальної реконструкції. Саме тому актуальним є доктринальне осмислення права на мир як правової основи політики реінтеграції, що інтегрує гуманітарні, конституційні та інформаційно-правові виміри.

Метою статті є здійснення аналізу права на мир як фундаментальної правової категорії, що визначає зміст і напрями державної політики постконфліктної реінтеграції. Дослідження спрямоване на розкриття правової природи цього права, його еволюції від морально-етичного принципу до юридично гарантованої норми, а також формування концептуальних засад для створення ефективної правової політики постконфліктної реінтеграції, орієнтованої на відновлення довіри, соціальної єдності та захисту прав людини, з урахуванням цифрового виміру сучасного миру – інформаційної безпеки, приватності та захисту від маніпуляцій у глобальному комунікаційному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Право на мир у сучасній юридичній науці постає як фундаментальна правова категорія, що поєднує за своєю суттю міжнародно-правові стандарти, національні політичні механізми та соціокультурні практики примирення. Його сутність полягає не лише у запобіганні війні, а й у забезпеченні таких умов, за яких гарантується повага до людської гідності, справедливість, інституційна довіра та сталий розвиток. Наведене право має комплексну структуру: воно є колективним і водночас індивідуальним,

передбачає обов'язки держави, але також потребує участі громадянського суспільства та приватного сектору [1], [3].

Юридичне визнання права на мир формує нормативну рамку політики постконфліктної реінтеграції. Так, у системі перехідного правосуддя воно виконує роль метаправового принципу, що визначає легітимність дій держави у процесі відновлення правопорядку [4], [8]. За Р. Тейтел, правові інструменти перехідного періоду повинні одночасно забезпечувати відновлення справедливості, встановлення істини та гарантії неповторення, що і становить змістовне наповнення права на мир [5].

Реалізація права на мир передбачає функціонування ефективних механізмів державної відповідальності, інституційної координації та залучення суспільних акторів. Досвід програм роззброєння, демобілізації та реінтеграції (DDR), напрацьований Міжнародною організацією з міграції, демонструє, що сталий мир можливий лише за умови інтеграції правових, соціальних та економічних інструментів відновлення [14], [15]. Аналогічні підходи підтримує Світовий банк, визначаючи мир як основу для розвитку і як правову передумову легітимного врядування [16].

У цифрову епоху право на мир набуває нових вимірів. Як зазначає J. Boeken, цифровий простір перетворився на арену гібридних конфліктів, де інформаційна безпека є частиною гуманітарного миру [17]. Відповідно, політика реінтеграції має охоплювати не лише фізичну, а й інформаційну сферу, гарантувати захист персональних даних, прозорість алгоритмів та запобігання дезінформації. Підходи, закріплені у GDPR і рішеннях Суду ЄС, демонструють, як інформаційна автономія особи може стати складовою миру у цифровому суспільстві [18], [11].

Розвиток доктрини «цифрового конституціоналізму» E. Celeste [19] засвідчує, що збереження миру у глобальному середовищі вимагає не лише воєнно-політичних, а й правових механізмів регулювання цифрового простору. В даному аспекті право на мир передбачає захист від цифрового насильства, алгоритмічних маніпуляцій та втручання у приватність, що підривають соціальну довіру й можуть спровокувати нові конфлікти.

Особливе значення отримує також місце приватних корпорацій у підтримці чи порушенні миру. Згідно з Керівними принципами ООН щодо бізнесу і прав людини, компанії мають не лише утримуватись від участі у порушеннях, а й активно сприяти забезпеченню прав людини, включно з правом на мир [9]. Дослідження Kourula, Brès і Mena [20], [12] доводять, що корпорації виступають регуляторними посередниками, здатними впливати на норми поведінки у цифровому та економічному середовищі. Відповідно, правова політика постконфліктної реінтеграції повинна охоплювати елементи корпоративної підзвітності, оцінки впливу на права людини та етичного аудиту діяльності приватних суб'єктів.

У повоєнному контексті мир є не стільки станом, скільки процесом. Він передбачає поступове відновлення правопорядку, соціальної довіри, інституційної спроможності та справедливості. Як підкреслюють документи ООН і Венеційської комісії, успішна реінтеграція вимагає балансу між безпековими заходами, правами людини та економічними гарантіями [21], [22]. Тому право на мир має інституційний вимір: воно задає рамки для законодавчої, адміністративної та судової діяльності держави у перехідний період.

У контексті України це передбачає необхідність побудови політики реінтеграції, заснованої на принципах верховенства права, підзвітності, інклюзії та пропорційності. Указ Президента №117/2021 визначає стратегічні напрями деокупації та реінтеграції територій, однак потребує подальшого нормативного наповнення у частині соціально-правових гарантій миру [13]. Водночас досвід ЄС та міжнародних програм DDR свідчить, що лише поєднання правових інструментів, механізмів відновного правосуддя й інформаційної безпеки забезпечує перехід від декларативного до сталого миру [15], [16], [2].

Отже, право на мир у контексті постконфліктної реінтеграції виконує три взаємопов'язані функції. По-перше, нормативну, встановлюючи критерії легітимності державних дій у перехідний період. По-друге, інституційну, визначаючи рамки для діяльності органів влади, правосуддя та недержавних акторів. По-третє, ціннісну, формуючи етичний орієнтир

державної політики, спрямованої на відновлення гідності, справедливості та соціальної згуртованості.

Право на мир постає як основоположний правовий принцип, що інтегрує міжнародні стандарти, національні норми та цифрові реалії у єдину доктрину сталого правопорядку. Його реалізація у сфері постконфліктної реінтеграції має опиратися, насамперед, на баланс між безпекою та правами людини, між державним суверенітетом і глобальною правовою відповідальністю. Саме в цьому поєднанні криється потенціал формування сучасної правової політики миру, здатної забезпечити не лише припинення війни, а й відновлення справедливості.

Висновки. Дослідження показало, що право на мир, як інтегроване право людини та колективне право, є основою сучасних правових напрямів щодо постконфліктної реінтеграції. Своєю чергою, його нормативна суть виходить за межі класичного розуміння «відсутності війни» і охоплює широкий спектр соціально-правових умов, необхідних для відновлення довіри, справедливості та інституційної стабільності після конфлікту. Право на мир має подвійну природу – як ціннісна мета міжнародного правового порядку і як позитивне правове зобов'язання держави щодо створення умов для сталого миру за допомогою правових механізмів примирення, реінтеграції та захисту прав людини.

Встановлено, що правова доктрина ще не сформувала єдиного розуміння правового статусу права на мир – чи є воно самостійним суб'єктивним правом, чи складовою частиною права на життя, безпеку, розвиток або гідність. Однак у контексті постконфліктних трансформацій це право набуває функціональної незалежності, оскільки саме воно визначає критерії легітимності правової політики держави: чи спрямована вона на примирення, чи на збереження ворожості.

Стає очевидним, що правова політика після конфлікту повинна спрямовуватися не тільки на усунення наслідків військових дій, а й на формування системи відносин, в якій мир постає як активний правовий стан – результат функціонування інститутів довіри, гарантій відсутності подальших конфліктів та забезпечення прав меншин та реабілітації жертв. З огляду на це доцільно розглядати право на мир як метаправо, що поєднує гуманітарний, політичний та конституційний виміри, виступаючи фундаментальною передумовою ефективного відновлення громадського порядку.

Подальша правова розробка цієї категорії вимагає розвитку доктрини, в рамках якої держава визначатиметься не тільки носієм суверенітету, але й гарантом постконфліктного миру, здатним забезпечити баланс між справедливістю та примиренням. Нормативний вплив права на мир полягає в його здатності встановлювати межі допустимого втручання в права людини під приводом безпеки, одночасно визначаючи стандарти легітимності процесів реінтеграції.

Враховуючи наведене, формування правової політики щодо постконфліктної реінтеграції має ґрунтуватися на презумпції миру як конституційному принципі, що інтегрує вимогу гуманізації правового порядку, підзвітності держави перед своїми громадянами та пріоритету відновного правосуддя. Визначення права на мир як структурного елемента міжнародного та національного правового простору дає змогу перейти від декларативного гуманізму до інституційної архітектури миру, де правові норми є не реакцією на конфлікт, а інструментом запобігання його повторенню.

Список використаних джерел:

1. UN. Declaration on the Right of Peoples to Peace. New York: UN, 1984. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-right-peoples-peace>
2. UN Peacebuilding Commission. Reports and Policy Documents on Post-Conflict Recovery and Reintegration (2006–2024). UN PBC Publications.
3. OHCHR. Reports on Peacebuilding and Human Rights (2019–2023). Geneva: *Office of the High Commissioner for Human Rights*, 2023.
4. Teitel R. G. Transitional Justice. New York: *Oxford University Press*, 2000. 368 p. HLS Journals.

5. Teitel R. G. Transitional Justice Genealogy. *Harvard Human Rights Journal*. 2003. URL: <https://journals.law.harvard.edu/hrj/wp-content/uploads/sites/83/2020/06/16HHRJ69-Teitel.pdf>
6. Minow M. Between Vengeance and Forgiveness: Facing History after Genocide and Mass Violence. Boston: *Beacon Press*, 1998.
7. Hayner P. B. Unspeakable Truths: Transitional Justice and the Challenge of Truth Commissions. 2nd ed. New York: Routledge, 2010.
8. Geneva Academy. Transitional Justice and the European Convention on Human Rights. Geneva: Geneva Academy, 2017. URL: https://www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman_files/Transitional%20Justice%20and%20the%20European%20Convention%20on%20Human%20Rights.pdf
9. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework. New York and Geneva, 2011. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf
10. European Commission. Europe Fit for the Digital Age – Digital Services Act & Digital Markets Act Materials. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act/europe-fit-digital-age-new-online-rules-platforms_en
11. Court of Justice of the European Union. Data Protection Commissioner v Facebook Ireland and Maximillian Schrems (Schrems II), Case C-311/18. Judgment of 16 July 2020. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-311/18>
12. Brès L., Mena S., Salles-Djelic M.-L. Exploring the Formal and Informal Roles of Regulatory Intermediaries in Transnational Multi-Stakeholder Regulation. *Regulation & Governance*. 2019. Vol. 13, № 2. P. 127–140.
13. Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: Указ Президента України № 117/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1172021-37533>
14. IOM. Disarmament, Demobilization and Reintegration: Compendium of International Guidance. Geneva: *IOM Publications*, 2014. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/ddr_compendium.pdf
15. Rufer R. Disarmament, Demobilisation and Reintegration (DDR). Geneva: DCAF, 2016. URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/RUFER_final.pdf
16. World Bank. Post-Conflict Reconstruction and Development: Lessons from Practice. Washington, DC: *World Bank Publications*, 2018.
17. Boeken J. Peace and the Digital Revolution: Toward “Cyberpeace?” *Peace & Change*. 2024. Wiley Online Library.
18. Regulation (EU) 2016/679 (GDPR) of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016. *Official Journal of the European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng>
19. Celeste E. Constitutionalism in the Digital Age. Berlin: *Alexander von Humboldt Institute for Internet and Society*, 2020. URL: <https://www.hiig.de/wp-content/uploads/2020/11/2020-Celeste-Constitutionalism-in-the-Digital-Age.pdf>
20. Kourula A., Paukku M., Peterman A., Koria M. Intermediary Roles in Regulatory Programs: Toward a Role-Based Framework. *Regulation & Governance*. 2018. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/rego.12226>
21. OSCE, Council of Europe, Venice Commission. Recommendations on Transitional Legislation and Reintegration Policy. Opinion on Draft Laws “On the Principles of State Policy of Transition Period.” Venice, 2021. URL: <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF%282021%29055-e>
22. OSCE & Council of Europe. Reports on Reintegration Policy (2022–2024). Vienna–Strasbourg, 2024.

